

**O‘QUVCHI YOSHLARNI KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISHNING
O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI**

Mamadaliyeva Muslimaxon Botirjon qizi

Uchko‘prik tumani, 5-umumiy o‘rta ta‘lim maktabi psixologi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o‘quvchi yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish, bu borada amalga oshirilayotgan islohotlar haqida so‘z boradi.*

Kalit so‘zlar: *kasb-hunar, markaz, islohotlar, davlat dasturi, o‘quvchilar, jamiyat.*

Har qanday jamiyatning ravnaqi, ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy barqarorligi, fuqarolarining aqliy va axloqiy salohiyatini yuksak darajada rivojlanganligiga bog‘liq. Zero, jamiyatimizning ma‘naviy yangilanishida, ijtimoiy yo‘naltirilgan bozor iqtisodiyotini shakllantirishda jahon hamjamiyatiga qo‘shilishini ta‘minlaydigan demokratik huquqiy davlat qurish kadrlar tayyorlashning milliy masalasi ustuvor mezon sifatida muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekiston Respublikasi “Ta‘lim to‘g‘risida” gi qonuni, Prezidentimizning “Professional ta‘lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2019-yil 6-sentabrdagi PF-5812-son Farmoniga binoan respublikamizda professional ta‘limni yanada takomillashtirish masalasida, boshlang‘ich, o‘rta va o‘rta maxsus professional ta‘lim bosqichlari joriy qilinganligi, ta‘lim muassasalari o‘quvchi-yoshlarning zamonaviy kasbhunar egallashlari uchun sharoitlar yaratish hamda qo‘llab-quvvatlash sifatini oshirishni taqazo etdi. Bugungi kunda har bir insonning kasblar olamida o‘z-o‘zini topishi, kasbiy o‘zligini anglashi, jamiyatda o‘z o‘rnini topishga intilishi va unga qiziqishlari kun sayin ortmoqda. Minglab kasblar ichida qaysi birini tanlash, unga shaxs moyilligi, layoqati, va qiziqishlarining mos kelishi yoki kelmasligini bilish shaxs istiqbolida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa o‘quvchi-yoshlarni kasbga yo‘naltirish umumta‘lim maktabi ishining tarkibiy qismidir. Ma‘lumki, agar

kasb to'g'ri tanlangan bo'lsa, inson uchun mehnat quvonch, ijodiy ilhom manbaiga aylanadi, bu esa inson uchun ham, jamiyat uchun ham foydalidir. Kasbga yo'naltirish-yoshlarni xohish moyilligi va shakllangan qobiliyatlariga yarasha hamda xalq xo'jaligini, umuman jamiyatning mutaxassislariga ehtiyojlarini hisobga olib ishga joylashtirish jarayonini optimallashtirishga qaratilgan psixologik pedagogik, tibbiy tadbirlar kompleksi. O'quvchi yoshlarni kasbga yo'naltirish – yoshlarga kelajakda o'z kasblarini aniqlab olish uchun yordam qaratilgan ijtimoiy- iqtisodiy, psixologik, pedagogik, tibbiy-biologik va ishlab chiqarish- texniktadbirlarning asoslangan tizimi hisoblanadi. Jahon pedagogik hamjamiyati ishlab chiqarish va o'quvchilarni kasbga yo'naltirishni o'rta umumta'limni yangilashning muhim omili sifatida tan oldi. Maktab o'quvchilarida kasb-hunar tanlashga ko'malashishning asosiy maqsadi — umumiy o'rta ta'lim muassasalarida kasb-hunarga yo'naltirish ishlarini tashkil etish, o'quvchilarda kasbiy bilimlarni va motivatsiyani, ijtimoiy hayotdagi kasbiy olamga moslashuv va jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarni shakllantirish. Maktab amaliyotchi psixologi, sinf rahbarlari va texnologiya fani o'qituvchisi o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishga mas'uldir. Jumladan, maktab psixologining vazifasi quyidagilar: — o'quvchilarni kasblar haqidagi fikrlarini kengaytirish, ularni qobiliyat va imkoniyatlarini amaliyotda qo'llashga o'rgatish; — o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishda ota-onalarni va keng jamoatchilikni jalb qilgan holda targ'ibot-tashviqot ishlarini olib borish. O'quvchilarning kasb-hunarga layoqatini o'rganish uchun ularning aqliy, jismoniy qobiliyatlarini bilish, malaka va ko'nikmalarini o'rganish lozim. Kasbga nisbatan qiziqishni vujudga keltirish o'qituvchining pedagogik faoliyati bilan bevosita bog'liqdir. Kasb tanlash- jiddiy va mas'uliyatli ishdir. Yoshlarni mustaqil mehnat faoliyatiga puxta tayyorlash va ularning kasb-hunarini o'z qobiliyatlariga yarasha to'g'ri tanlashlariga erishish uchun maktab o'qituvchilarining, psixologning mahorati, bilim saviyasi, didaktik qobiliyatlar yuksak bo'lishi, fan asoslarini turmush bilan bog'lab o'rganilishi, to'grak va qo'shimcha, yordamchi kurslar oqilona uyushtirilishi, maktablarda kasb-hunar

to'g'risida ma'ruzalar o'qilishi, suhbatlar, munozaralar o'qilishi, sayohatlar, uchrashuvlar, kasb-hunar fotoko'rgazmalari tashkil qilishlari zarur. Mehnat ta'limini turmush bilan bog'lash, uyg'unlashtirish, o'quvchilarning individual-tipologik, yosh davrlari xususiyatlari, texnik qobiliyatlari, intellektual darajalari va imkoniyatlarini hisobga olish ijobiy samara beradi. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda yoshlarni kasbga yo'naltrishda quyidagilarga e'tibor berish lozim bo'ladi: -o'quvchilarning faolligi, havaslari, intilishlari, xohishlari, motivlari, ezgu- niyatlari xususan kasb-korga bo'lgan qiziqishlarini vaqtda aniqlash; - o'quvchilarning individual tipologik xususiyatlari, yoshi va jinsini hisobga olgan holda ularning har birini oqilona kasbga yo'llash; -ota onalar bilan mustahkam aloqa o'rnatish; umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 10–11-sinf o'quvchilarini tanlov fanlari yo'nalishidagi (variantiv) o'quv reja asosida kasb-hunarga yo'naltirish shuningdek, kasb-hunar o'rgatuvchi davlat va nodavlat tashkilotlarda vaucher tizimi asosida yuqori malaka talab qilinmaydigan kasblarga o'rgatish nazarda tutilmoqda. Shuningdek, kasb-hunarga o'rgatish kurslarini tamomlagan umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'quvchilarining kasb-hunar ko'nikmalarini amaldagi kvalifikatsiya ramkalari asosida baholash, tegishli (xalqaro) sertifikat va rezidentlik maqomini berish bo'yicha mas'uliyati cheklangan jamiyat shaklidagi sertifikatsiyalash markazini tashkil etish taklifi ham berilmoqda. Markazning asosiy vazifalaridan biri bitiruvchilarning malaka va ko'nikmalarni baholash hamda sertifikatlash maqsadida rivojlangan mamlakatlarda faoliyat ko'rsatuvchi xalqaro va xorijiy sertifikatlash tashkilotlari bilan hamkorlikda ish olib boradi.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar

1. G'oziyev E., Mamedov K. Kasb psixologiyasi. – T.: O'zMU, 2013. 156-b
2. Yusupova F. I. O'quvchilar individual tayyorgarligini amalga oshirishning pedagogik-psixologik jihatlari. "Xalq ta'limi" jurnali. 2015. №5. 90-93-b.